

Nauczyciel inicjatorem projektów edukacyjnych dla lokalnego środowiska

We współczesnym świecie w dobie gospodarki rynkowej zadaniem szkoły jest przygotowanie i wyposażenie uczniów w taki sposób, żeby jako ludzie dorośli odnaleźli swoje miejsce na rynku pracy, mogli się realizować i osiągnąć w swoim rozumieniu sukces.

Dzisiaj od młodego człowieka wymaga się, żeby był komunikatywny, kreatywny, odpowiedzialny, otwarty na środowisko. Wykazywał się umiejętnością planowania i realizacji celów, śmiałości podejmowania decyzji, samodzielności, umiejętności pracy w zespole oraz zdolności organizacyjnych. Takie uzdolnienia mogą uczniowie zdobyć podczas prowadzenia projektów. Wówczas uczeń jest w pełni zainteresowany i aktywnie uczestniczy w procesie kształcenia, którego celem jest nie tylko zdobywanie wiedzy, lecz także kształtowanie jego osobowości i cech przydatnych w przyszłym życiu. Podczas realizacji projektu uczeń sam lub w zespole ustala cele, podejmuje wybrane działania i odpowiada za efekty przeprowadzonych badań.

Zgodnie ze studiami Szamańskiego [7] pierwszy projekt miał pojawić się w XVI wieku we Włoskiej Akademii Sztuk Pięknych. Organizowane tam konkursy na budowle sakralne świeckie nazywano projektami. Projekt jako metoda został opracowany i zastosowany początkowo w szkołach rolniczych USA. Orientowano wówczas projekt na: osobę uczącą się, na rzeczywistość, na produkt. Projekt nazywano metodą. Została ona teoretycznie opracowana przez Deweya. Ostatnio w Polsce projekt przeżywa renesans, nazywa się go błędnie metodą

Projekty najczęściej są stosowane w przedmiotach przyrodniczych zwłaszcza w odniesieniu do rozwiązywania problemów środowiskowych [3].

Środowiskowy projekt edukacyjny

jest to kompleksowa, strategia kształcenia służąca do realizacji jednego programu dotyczącego rozwiązania problemów związanych z wprowadzaniem rozwoju zrównoważonego lub ochrony środowiska. Może on być realizowany przez określony zespół wykonawców za pomocą różnych metod i form kształcenia

W realizacji projektu można wyróżnić następujące fazy działania.

- **Wybór problemu badawczego i nadanie mu tytułu.** Jest to faza wstępna, podczas której następuje dobór zespołu badawczego, rozeznanie problemów środowiska. Nadanie tytułu i określenie problemów oraz wstępnego zakresu badań.
- **Określenie celów związanych z rozwiązywaniem problemów badawczych.** Powinny one być sformułowane jasno im w zrozumiałym języku dla uczestników realizujących projekt.

Prof.zw. dr hab. D. Cichy – Wyższa Szkoła Pedagogiczna ZNP, Instytut Badań Edukacyjnych

- **Przygotowanie programu projektu i harmonogramu jego realizacji.** Jest to czas szczegółowego planowania. Program i harmonogram należy przygotowywać z udziałem wszystkich członków zespołu lub ich pełnomocników. W tej fazie prac należy przewidzieć zajęcia dla poszczególnych grup roboczych, kto je prowadzi, kto będzie uczestniczył, jakie narzędzia będą potrzebne do wykonania projektu, zaplanować przygotowanie kart pracy.
- **Poszukiwanie darczyńców.** W zależności od wielkości projektu i planu finansowego należy ustalić: kto jest zainteresowany przygotowaną koncepcją projektu i może całkowicie lub częściowo go sfinansować. Można rozważyć zdobycie funduszy przez urządzenie przedstawienia, loterii, zbiórki makulatury, pojemników po atramencie do drukarek itp.
- **Realizacja projektu.** Obejmuje szereg czynności związanych z podziałem pracy w zespołach, uszczegółowieniem celów, omówieniem kierowania pracą badawczą zespołów. Podczas wykonywania projektu uczestnicy przygotowują teoretyczną podstawę do rozumienia problemów badawczych. Przeprowadzają badania, zbierają materiały, opracowują wyniki oraz dokumentację. Może to być film, przezrocza, plakaty zdjęcia, eksponaty do wystawy itp.
- **Faza prezentacji projektu- raportowanie (sprawozdawcza).** Po wykonaniu zadań następuje opracowanie wyników dotyczących ustalonych na początku problemów według przydzielonych zespołom zadań. Podsumowanie wyników może mieć różne formy. Najprostszy sposób to przygotowanie sprawozdania i przedstawienie go na plakacie, który może być przedstawiony w szkole, na tablicy ogłoszeń w osiedlu, jako folder informacyjny pozostawiony do wiadomości mieszkańców w markecie, sklepie osiedlowym i innych miejscach w osiedlu. Sprawozdanie może być przekazane władzom samorządowym, gminnym, powiatowym.

Dobrym zakończeniem projektu jest sejmik, konferencja, na której uczestnicy przedstawiają wyniki swoich badań i przesyłają postulaty do odpowiednich władz. Po zakończeniu realizacji projektu nauczyciel wraz z wykonawcami powinien poddać ewaluacji całe przedsięwzięcie od momentu planowania zakończenia raportowania i wdrożenia wyników projektu. Wskazaniem jest ocena projektu przez osoby z zewnątrz np. władze samorządowe, kuratorium czy przedstawiciele darczyńców. Wówczas jest również czas na wyróżnienie i nagrodzenie uczniów, którzy włożyli największy wkład pracy lub przygotowali projekty wyróżniające się pod jakimś względem

W zależności od celów projektu można wyróżnić projekty:

- przedmiotowe lekcyjne
 - pozalekcyjne: lokalne, regionalne, krajowe, międzynarodowe.
- Projekty przedmiotowe lekcyjne zwykle uczniowie wykonują na lekcji. Dotyczą one prostych badań środowiska, np.: „Wpływ słońca na rozwój roślin”, „Zanieczyszczenia powietrza

w okolicy naszej szkoły”, „Dzikie wysypiska odpadów w naszej miejscowości”, „Woda w naszej rzece”, „Gdybym był burmistrzem” itp. Projekty lekcyjne mogą być i najczęściej są wspierane obserwacją lub doświadczeniem wykonanym w ramach pracy domowej krótko lub długoterminowej.

W projektach pozalekcyjnych uczestniczy nie tylko młodzież, ale ich rodzice i inni dorośli mieszkańcy gminy, osiedla. Przykładem projektów lokalnych mogą być następujące tematy: „Dzikim wysypiskom - stop”, „Przyrodniczy folder naszej gminy”, „Wody w naszych rzekach”, „Pomóżmy naszym kasztanowcom”.

W projektach regionalnych biorą udział uczniowie różnych szkół, stowarzyszeń, fundacji. Projekty ogólnokrajowe już od dawna wdrażane w naszym kraju to np. „Rady na odpady”, „Czysta Wisła i Rzeki Przymorza”, „Monitorowanie środowiska przyrodniczego z wykorzystaniem bioindykacji”, „Szkolna monografia - Nasza miejscowość”, „Parki narodowe – jedną z form ochrony przyrody” i inne.

W Polsce są realizowane różne projekty międzynarodowe, jak: „Green”, „Czyste plaże świata”, „Moja gmina w europejskiej sieci – ECONET”, „Szkoły bliźniacze”.

Z badań dotyczących projektów wynika, że kształtują one u uczniów następujące umiejętności kluczowe oceniane rangą 1-5 [6]:

- poszukiwanie informacji w różnych źródłach - 4.65
- efektywne współdziałanie w zespole - 4.41
- rozwijanie własnych zainteresowań - 4.35
- Świadome przyjmowanie odpowiedzialności za powierzone zadania - 4.32
- Przygotowanie do publicznych wystąpień - 4.24
- Rozwiązywanie problemów w sposób twórczy - 4.24
- Selekcjonowanie informacji z różnych źródeł - 4.24
- Planowanie i organizowanie własnej nauki [pracy] - 4.18
- Skuteczne porozumiewanie się w różnych sytuacjach problemowych –dyskusyjnych - 4.18
- Ocenianie własnej nauki [pracy] - 4.6
- Prezentowanie własnego punktu widzenia - 4.6.
- Efektywne posługiwanie się technologią informacyjną - 3.76
- Słuchanie i korzystanie z poglądów innych - 3.53

Stwierdzono, że stosowanie projektu jako strategii edukacyjnej ma pozytywny wpływ na wiedzę (wiadomości i umiejętności) oraz kształtowanie postaw przez:

- aktywne uczestnictwo zespołu wykonującego projekt,
- dominację przy wykonywaniu projektu metod badawczych i obserwacyjnych wzmacnianych strategią emocjonalną wielostronną,
- zaangażowanie emocjonalne w proces nauczania i wychowania,
- identyfikację z podjętym tematem i jego realizacją,
- aktywność twórczości indywidualnej i zespołowej,
- integrację grupy wykonującej projekt,
- zachowanie podmiotowości całego zespołu wykonującego projekt (uczniów, rodziców i nauczycieli),
- motywację do realizacji celów.

Istnieją pewne negatywne aspekty podejmowania projektu w zestawieniu z edukacją obligatoryjną:

- obejmuje wąski obszar wiedzy,
- nie stanowi programu dla dużej grupy,
- większy nakład pracy nauczyciela i uczniów organizatorów projektu,
- większe koszty finansowe,
- trudniejsza koordynacja działań niż w prostych formach edukacyjnych prowadzonych w klasie.

Wiele z tych dylematów można rozwiązać przez zainteresowanie wykonaniem projektu społeczności lokalnej, organizacji pozarządowych istniejących na terenie gminy oraz samorządów. Muszą oni widzieć partnera w rozwiązywaniu problemów środowiska lokalnego.

Przykładem projektu lokalnego może być „Rozwój zrównoważony w gminie”. Może on być prowadzony wg następującego planu.

- Rozwój Zrównoważony problemem międzynarodowym.
- Metodyka pracy nad projektem
- Nasza miejscowość w świecie i w Polsce
- Walory naszej miejscowości
 - historia i tradycje,
 - ludność,
 - badamy naszą miejscowość,
 - waloryzacja krajobrazu,
 - stan gleb,
 - jaką wodę pijemy. Stan czystości studni i wód,
 - roślinność i zazielenienie naszej miejscowości,
 - zwierzęta żyjące dziko w naszej gminie,
 - obserwacja zwierząt hodowlanych,
 - nasi domowi ulubieńcy,
- Szkolna Agenda 21- program działań
- Szkolny sejmik - „Popieramy zrównoważony rozwój w naszej gminie i na świecie”

Projekt ma dotychczas małe zastosowanie w kształceniu nauczycieli. Ze względu na jego walory edukacyjne mógłby odegrać ważną rolę w przygotowaniu nauczycieli by stali się inicjatorami projektów i prowadzili je we współpracy ze społecznością lokalną dla wzmacniania wdrażania zasad rozwoju zrównoważonego i przestrzegania prawa ochrony środowiska.

LITERATURA

- [1] Cichy D., Filipowicz H.: Edukacja ekologiczna wobec współczesności i wyzwań przyszłości, IBE, Warszawa 1993
- [2] Cichy D.: (red.) Edukacja środowiskowa – dylematy realizacyjne Agendy 21 (w:) Edukacja środowiskowa. Agenda 21. Realizacja zadań edukacyjnych. IBE, Warszawa 1997
- [3] Cichy D.: 1996: Autorskie programy edukacji środowiskowej szansą podniesienia świadomości uczniów[w] Program edukacji środowiskowej. Teoria i praktyka – materiały z konferencji. IBE Skierniewice
- [4] Cichy D.: Szkoła wobec wyzwań edukacji biologicznej i środowiskowej. Warszawa IBE 2003
- [5] Potocka B., Nowak L.: Projekty edukacyjne – poradnik dla nauczycieli Zakład Wydawniczy SFS, Kielce 2002
- [6] Rychta-Siedlecka J.: Projekt edukacyjny skuteczną strategią nauczania. Praca dyplomowa Niepublikowana IBE
- [7] Szymański M.: O metodzie projektów Wyd. Akademickie Żak. 2000